

La decisió de Matilde

VICENT A. JIMÉNEZ

Matilde Sánchez mostra un retrat de Verónica, la seua filla afectada per la síndrome de Down. Després d'un periple judicial ple d'obstacles ha aconseguit permís dels tribunals per esterilitzar la seua filla. Segons Matilde, "és de l'única forma que podrà desenvolupar la seua sexualitat."

Una mare ha desfermat un gran debat. Matilde Sánchez ha aconseguit que l'Audiència Provincial de València li autoritze l'esterilització de la seua filla, que té la síndrome de Down. Aquesta és la història d'un drama polèmic.

Què és el mínim que una persona pot demanar a la vida?

L'entrevistador espera la resposta de la pregunta que Matilde Sánchez ha formulat amb ulls exigents, gairebé implorants, i que indiquen que ella mateixa se la contestarà.

—Morir en pau, no? Morir tranquil. Doncs jo no podré fer-ho, perquè, quan me n'aniré d'aquest món, sé que deixaré una criatura eterna, una nena amb el cos d'una dona gran. No podré tenir *comoditat* ni quan seré morta.

Matilde Sánchez se sentia, en aquest moment, enfurismada, dolguda i perplexa, per la recomanació que el doctor Barceló Iranzo, psiquiatre, havia fet a la jutgessa Beatriz Sobremonte. En un acte judicial, ara fa tres mesos, la magistrada havia denegat l'esterilització de Verónica, filla de Matilde. Si Verónica té vint anys, la seua edat mental és de sis, i té la síndrome de Down (una alteració cromosòmica deguda a un excés de material genètic: amb tres cromosomes 21, un més dels que són necessaris per a vehicular correctament l'estructura de la vida). El psiquiatre deia, entre més coses, que una mesura com l'esterilització només la demanaven els pares per a la seua comoditat, però que era una lesió traumàtica dels drets i de l'esfera personal de Verónica.

—Aquest home parlava de comoditat. El convida a preguntar a qualsevol pare de disminuït psíquic si sap què significa aquesta paraula.

Si dijous al matí Matilde pronunciava aquestes frases, a la tarda ja se sentia bastant més optimista; el dia que muira, ho farà una poc més tranquil·la. L'Audiència Provincial de València li havia concedit l'esterilització de Verónica, en un recurs d'apel·lació presentat per Hermínia Royo, advocadessa de Matilde, contra la resolució de la jutgessa Sobremonte. S'havia instaurat un precedent legal, i l'agra polèmica sobre l'esterilització dels retardats mentals, que s'havia reviscolat des que Matilde Sánchez havia fet saber el seu cas, cobrava encara més força.

Verónica. Matilde adora sa filla Verónica. La mostra orgullosa en una fotografia mentre somriu, recordant com s'esforça filant cançons nadalenques. "És molt oberta, molt afectuosa. És tan bonica! A vegades no s'entén quan parla, i ho lamente, perquè voldria entendre tot allò que diu, que li passa per dins". Des de la cuina, Matilde Serrano, germana

gran de Verònica, diu: "Sí que s'entén, mama. El que passa és que concentra el que diu; parla com els indis". I el record del llibre de Josep M. Espinàs, *El teu nom és Olga*, dedicat a sa filla afectada per la síndrome de Down, se sopluga en els nervis de qui sent la conversa. Diu Espinàs, referint-se a Olga i, en conseqüència, a tots els retardats mentals afectats de la síndrome: "No dius mai res inútil, no parles en va... És com si, el teu limitat repertori d'expressió, el tinguessis ben controlat. Com si tinguessis la intel·ligència d'utilitzar correctament la teva reduïda dosi d'intel·ligència". Un pensament teixit des del cor, però també amb l'atenció objectiva i la responsabilitat de qui s'endinsa en el problema patint-ne, de qui hi busca respostes.

"Ma filla viatja molt, és esportista i va a acampades amb companys del centre ocupacional de què és alumna. Quan torna sempre em diu que ha conegut un xic, que té xicots i amics. L'he de sotmetre a uns interrogatoris que són vergonyosos per a ella i per a mi, per descobrir si ha practicat sexe. Vull que gaudeixca de la sexualitat, té el cos d'una dona. Però si es quedara embarassada, seria un dolor inacabable".

"Inacabable", remuga la mare pensant en veu alta i amb la mirada perduda en el fons pastel d'un retrat en què Verònica apareix especialment relaxada, tan tèbia com l'evocació d'un record amable, com un petó al front enmig de la nostàlgia. Verònica, una de les 400.000 persones afectades, en tot l'estat espanyol, per la síndrome de Down, no sap com es fan els nens, ni què significa això: "Es creu que el ginecòleg t'els fica a dintre quan vas a visitar-lo", diu la germana amb el fill a coll.

Des que té un nebot, Verònica està especialment obsedida pels xiquets. Matilde Sánchez, donostiarra establerta a València, de 59 anys i de precària salut (ha tingut un càncer de pit), amb tres fills (el tercer, Joan Ignasi, no és present al diàleg, ni tampoc el pare; només Verònica és retardada mental), es confessa catòlica practicant i contrària a l'avortament: "Això no obstant, no dubtaria a fer que avortara Verònica, si l'esterilització no m'haguera estat autoritzada. Ella no té idea de com atendre un nen, no pot ni tenir a coll el seu nebotet. Recorde el cas d'uns amics que portaren al metge la seua filla —amb un Down de característiques molt semblants al de Verònica— perquè la fera avortar. La nena havia estat víctima d'una violació, i el doctor els va dir que, per a la seua tranquil·litat personal, havia de preguntar a la xica si volia tenir el fill. Ho va fer i aquesta li va dir que sí, que és clar que volia tenir-lo. Aleshores un amic de la família que anava amb ells li va demanar si li canviaria el nen per una nina automàtica que ell tenia a casa i que movia les mans i que deia papa

Més de 400.000 persones estan afectades a l'estat espanyol per la síndrome de Down. La probabilitat que les embarassades amb síndrome puguin tenir fills amb aquesta malaltia és aproximadament d'un 50%. Moltes d'elles no toleren els anticonceptius, i per això les famílies contempen el recurs de l'esterilització.

i mama. I la nena li va dir, amb els ulls com plats: 'Sí, sí, anem a ta casa i te la canvie pel nen'. No poden fer-se càrrec d'un nen, és impossible. Si jo sabera que havia de viure molts anys i podria atendre el nen que vinguerà tota la vida... Però no seria així".

Cal afegir que les possibilitats que un afectat de Down tinga un fill amb la mateixa malaltia és d'un 50%, cosa que encara preocupa més la família de Verònica, tot i que normalment no arriben a bon terme més del 25% dels embarassos en xiques afectades per la síndrome. La resta es perden en avorts involuntaris. Matilde Sánchez té també present el risc dels abusos sexuals, perquè "Verònica, han estat a punt d'endur-se-la amb cotxe uns desconeguts dues vegades. Si ja seria gros una violació, encara seria pitjor que es quedara embarassada". I la mare recorda el cas de la població castellana de Navalcán, on tres xics violaren una menor deficient mental i encara tingueren el suport del poble, que considerava "provocadora" la pobra retardada. "Els retardats són com criatures, i s'apropen a la gent sense maldat. Jo ho sé, però hi ha molta gent que no, i poden aprofitar-se de la seua innocència", diu.

Una pregunta ha tret el cap en els mitjans de comunicació aquesta setmana: per què l'esterilització? Per què una lligadura de trompes de Fal·lopi i no un altre mètode menys extrem? "Perquè Verònica no tolera pastilles anticonceptives ni injeccions hormonals. Es posa de color morat i té terribles reaccions internes".

Polèmica cursa legal. Marisa Parrilla, directora del centre ocupacional que acull Verònica, pensa com la família: "Els retardats mentals tenen una libido acordada a la seua

edat física, no mental. Desenvolupen uns comportaments afectius d'acord amb aquestes necessitats, i a més a més no tenen els mecanismes inhibidors que tenen els no retardats. Si l'administració i les autoritats sanitàries volen una normalització de la sexualitat en general, han de ser especialment coherents en aquest cas". En canvi, hi ha pares i personal mèdic que té contacte amb afectats que no pensen igual. Per exemple, en un programa televisiu al qual fou convidada Matilde Sánchez, tenia al costat Sara Román, mare d'un disminuït psíquic que veia l'esterilització com una violenta ingerència externa en un àmbit que pertany al disminuït.

Aquest és el pensament que va dur la magistrada del jutjat número 11 de primera instància de València a denegar l'esterilització, com Matilde havia demanat mitjançant un advocat d'ofici fa dos anys. L'article 428 del codi penal faculta el jutge per a dirimir aquesta qüestió a petició del representant legal de l'incapaç, una volta examinat el dictamen de dos especialistes, el Ministeri Fiscal i feta una exploració prèvia de l'incapacitat. Aquest article va tenir en la Conferència Episcopal i en el PP uns ferotges detractors. Fa uns mesos, el Tribunal Constitucional va resoldre que aquest article no era contrari a la Constitució, en una qüestió d'inconstitucionalitat proposada pel jutjat de Primera Instància número 5 de Barcelona, tot i els vots en contra de 4 magistrats (fou aprovat per majoria de 7).

En el cas de Verònica, una vegada presentat el recurs d'apel·lació per la nova advocadessa de la família, Hermínia Royo, l'Audiència Provincial va donar l'autorització, especificant, entre més coses, que les raons de consciència que al·legava la jutgessa Sobremonte pertanyien probablement a l'ortodòxia cristiana, molt respectables des d'un punt de vista privat, però que no podien impulsar les decisions d'un organisme públic. En aquest sentit –sobre les àmplies potestats que el codi penal dóna als jutges en aquestes qüestions–, s'ha pronunciat Juan Antonio Alonso, portaveu de Jutges per la Democràcia, qui ha dit a la premsa que "els jutges, sobretot en aquestes ocasions, han d'apartar l'aparell valoratiu personal del procés en qüestió". Hermínia Royo, satisfeta de la sentència, declara: "La jutgessa i el psiquiatre Barceló negaven la sexualitat a Verònica. Si mai haguera quedat embarassada, la paradoxa hauria estat total, perquè no

haguera pogut avortar: hauria d'haver recorregut a la mateixa jutgessa, que va dir als familiars que, en cas que no pogueren fer-se càrrec d'un fill, miraren de donar-lo en adopció".

El doctor Barceló Iranzo, assabentat per EL TEMPS del resultat de la sentència ha afirmat: "Jo vaig actuar com a perit en aquest cas, i crec que ho vaig fer d'una manera molt digna. Als EUA no paguen esterilitzacions amb fons federals; i si ho fem aquí marginarem persones ja de per si marginades. Continue pensant que l'esterilització és un acte quirúrgic traumàtic, i que sempre hi ha solucions diferents". En les tertúlies informatives valencianes, el rumor que la pertinença a l'Opus Dei del doctor Barceló va determinar la seua decisió, és poderós. Hi respon Barceló: "Ni negaré ni admetré això de l'Opus. Però sí que diré que em manifeste cristià i cultive les meues creences".

VICENT A. JIMÉNEZ

Hermínia Royo és l'advocadessa que ha apel·lat a l'Audiència Provincial de València per revocar la decisió de la jutgessa Beatriz Sobremonte. Segons Royo, "la jutgessa negava la sexualitat a Verònica".

Josep Honorato, president de la Coordinadora de Disminuïts Físics de València, també s'ha manifestat contra l'esterilització com a mesura generalitzada, en una rèplica a les declaracions de Francesc Llímerà, coordinador de la Fundació Valenciana d'Atàxies Hereditàries, en què recomanava l'esterilització. Deia Llímerà: "Jo no demane cap llei obligatòria, però sí que crec que l'esterilització seria una mesura adient, sempre des d'un punt de vista individualitzat i en malalties hereditàries". Àngels Ponce, assistent social de la Federació Catalana per a Persones amb

Disminució Psíquica, també considera l'esterilització com "un mètode per a desenvolupar la sexualitat del disminuït, i una manera de reconèixer els seus drets com a persona. Alguns pares tendeixen a angelitzar el disminuït, a infantilitzar-lo, considerant que tota la vida es comportarà com un nen, i creient erròniament que els nens no tenen sexualitat. I quan senten parlar de sexe, esquiven la qüestió, fan com si no existira". Josep Costa i Aurora Cubillos, directores del centre ocupacional per a disminuïts psíquics 9 d'Octubre de Catarroja, abunden en el protagonisme dels pares en aquestes qüestions: "Pocs centres imparteixen educació sexual als disminuïts. Però si els pares no ho demanen, no hi haurà res a fer. Si l'educació sexual és important per als no disminuïts, en aquest cas és quasi vital". Els fets indiquen que el tabú pot ser, en aquest punt, una hipocresia temerària.

Joan M. Oleaque